

Kmetijske zadruge in promet s kmetijskimi pridelki

V SENTI: večji promet z manjšim odkupnim aparatom

Splošne kmetijske zadruge v Senti že na prvi pogled napravijo vtis dobro organiziranih gospodarskih enot, pri katerih je zastopana zelo raznolika aktivnost. Zaključni računji za leto 1955 kažejo, da se je v tem letu ukvarjalo 8 zadrug od skupno 10 s kmetijsko proizvodnjo na svojih ekonomijah.

Bruto produkt v vrednosti 56.1 milijona dinarjev, ki je bil ustvarjen na teh ekonomijah, ne smemo podcenjevati, ker kaže, da lahko zadruge prav uspešno organizirajo in pospešujejo kmetijsko proizvodnjo. To toliko bolj, če upoštevamo, da so štiri izmed teh zadrug ustvarile v svoji proizvodnji na ekonomijah približno dva milijona dinarjev dobička. Druge zadruge so res utrpeli skoraj dvakrat večjo izgubo na svojih proizvodnih ekonomijah, vendar pa to samo kaže, da njihova proizvodnja ni bila dobro organizirana.

Razen s kmetijsko proizvodnjo so se zadruge sorazmerno uspešno ukvarjale s prometom s kmetijskimi pridelki in drugo trgovino (predvsem s potrošnim blagom za potrebe vasi) in obrtjo, medtem ko se je manjše število zadrug razen tega ukvarjalo tudi z gostinstvom in industrijsko predelavo kmetijskih pridelkov.

Promet s kmetijskimi pridelki

Od 10.5 milijona dinarjev skupno ustvarjenega dobička v vseh zadrugah Sente je bilo več kakor 50 odstotkov, ali bolj točno 5.3 milijona dinarjev, ustvarjeno v prometu s kmetijskimi pridelki. Ze sam ta podatek kaže, da je imel promet s kmetijskimi pridelki lani odločilen vpliv na poslovnanje posameznih zadrug. Kar se tiče drugih zadrug so podatki nekoliko drugačni, vendar ne spreminjajo splošne podobe o mestu, ki ga ima promet s kmetijskimi pridelki v splošni poslovni aktivnosti zadrug. Tako so samo tri, sicer največje in najbolj bogate zadruge v okraju, utrpeli v prometu s kmetijskimi pridelki lani 16.5 milijona dinarjev izgube, medtem ko znaša izguba pri poslovanju vseh zadrug 28 milijonov dinarjev. Res je, da sta pri ustvaritvi skupne izgube sodelovali samo dve največji zadrugi okraja, medtem ko so druge končale poslovno leto s pozitivnim saldum.

Značilno je, da je izguba v prometu s kmetijskimi pridelki nastala predvsem v eni zadrugi, ker je zadruga »Senta« imela na tem področju 14.5 milijona dinarjev izgube. To veliko izgubo bi bilo težko braniti pred resno oceno poslovanja v lanskem letu, ker je posledica eksperimentalnega organiziranja lastne prodajne mreže v večjih mestih. Preostali del izgube je bolj posledica skrbno opravljenega sestavljanja zaključnega računa in pretirna poslovanja zadruge v prejšnjih letih kakor posledica nerentabilnega poslovanja v lanskem

letu. Gre namreč za to, da so zadruge, ki so lani zabeležile izgubo v svojem poslovanju, to postavko izpopolnile predvsem s podatki o slabem gospodarjenju v prejšnjih letih, ki v predhodnih zaključnih računih niso bili ugotovljeni.

Drugače pa so danes v Senti vsi pogoji, da zadruge uspešno organizirajo promet s kmetijskimi pridelki. Ob koncu lanskega leta je bilo razformirano odkupno podjetje Okrajne kmetijske zveze, tako da so hkrati s prenehanjem dela odkupnih postaj na okrajnem teritoriju, ostale zadruge edine točke, preko katerih se opravlja promet s kmetijskimi pridelki. Zaradi takega položaja računajo, da bodo zadruge do konca leta ustvarile promet s kmetijskimi pridelki, ki bo vreden 2.5 mi-

lijarde dinarjev. Ta pričakovanja so, kakor kaže, realna, ker so zadruge do srede junija ustvarile 500 milijonov dinarjev prometa, ali nekaj več kakor vso lansko sezono.

V Okrajni kmetijski zvezi mislijo, da ni nerealno pričakovati, da bodo zadruge uspešno opravile odkup kmetijskih tržnih presežkov, ki se bodo letos pojavili, ker razpolagajo s potrebnimi skladišnimi prostori in prevoznimi sredstvi. Število osebja, ki je zaposleno v odkupnem aparatu zadrug, je manjše od števila delavcev in uslužbencev, ki so delali pri starih odkupnih podjetjih. To njih prednosti odkupovanja po zadrugah, ker je znatno zmanjšan aparat, ki sodeluje v odkupu. Razen zadrug, ki so lani sodelovale pri odkupu kmetij-

skih pridelkov, je delala v 43 bencev, medtem ko so letos zadruge prevzele ves promet, zaposlujejo pa le 147 oseb.

Poslovne zveze in napredek poslovanja

Ceprav v okraju še niso sprejeli dokončnega stališča, vendar lahko zanesljivo trdimo, da bodo zadrugne organizacije Sente sprejele organiziranje poslovnih zvez kot eno izmed neposrednih nalog. V zadrugah prav tako pričakujejo, da bo organiziranje poslovnih zvez prispevalo k napredku poslovanja in organizacijski krepitvi zadrug. Za začetek bosta organizirani samo dve poslovni zvezi. V eni izmed njih bodo zajete pojedelske kulture oziroma proizvodnja pšenice, krompirja, tobaka, paprike in semenske službe, ker mislijo, da zmogljivosti zadrug nudijo pri teh kulturah največ pogojev za uspešno poslovanje. Kar se tiče druge poslovne zveze, ki bo obsegala opravljanje uslužnostnih del (mehanična, kemična sred-

stva in remont), mislijo, da so zadruge to področje poslovanja že toliko razvile, da se bo z organizacijo poslovne zveze ustanovil zelo pomemben materialni činitelj v okrajnem kmetijstvu.

Razen prometa in organiziranja poslovnih zvez, so v Senti aktualni tudi razgovori o razdelitvi ristorna zadrugnikom in o uvajanju poslovanja po odprtem računu. Lani sta samo dve zadrugi razdelili svojim članom del ustvarjenega dohodka. Kakor pravijo v Okrajni kmetijski zvezi, je to ena izmed šibkih točk poslovne politike zadrug, ki bo verjetno letos odpravljena. O poslovanju po odprtem računu z zadrugniki še ni bilo sprejeto načelno stališče, posamezne zadruge pa niti niso razpravljale o možnosti uporabe takega načina poslovanja z zadrugniki, toliko bolj, ker so kmetijski pridelovalci pri prodaji svojih pridelkov na področju okraja usmerjeni skoraj izključno na kmetijske zadruge.

Sporazum o cenah

V septembru leta 1956 bo stopil v veljavo novi sistem vzdrževanja cen, ki je bolj globen, kakor je bil dosedanji. Sporazum o cenah se bo sklepal tri leta (namesto na 1 leto) in za vsak večje kmetijski pridelok bo določena srednja cena. Cene se bodo lahko gibale med zgornjo in spodnjo mejo, za 10-15 odstotkov v vsaki smeri. Če pa se bodo cene na tujih tržiščih znižale pod spodnjo mejo, bodo povzeli potrebne ukrepe, da bi preprečili znižanje domačih cen. Najprej se bo povečal davek na uvoz, ki po pravilu ne sme biti višji od 25 odstotkov uvozne cene. Če to ne bo dovolj, bodo uvedene količinske uvozne omejitve. V primeru, da bi cene na domačem tržišču porasle nad gornjo mejo, bodo odpravili davek na uvoz. Količkor se bo nadalje indeks potrošniških cen spremenil za 5 odstotkov in bo zato oslabilo učinkovanje davka na uvoz, je dolžnost oblasti, da podvzamejo zaščitne ukrepe. Prav tako mora država intervenirati, kolikor se specialni indeksi cen proizvodov, ki jih proizvajalci prodajajo, spremenijo za 6 odstotkov.

Sedanja združenja za uvoz in izvoz (mеса, jajc, krušnih žit) ostanejo, dobila pa bodo možopolni položaj edino v primeru, če bo država prisiljena uvesti količinske omejitve. Dohodki teh združenj - davek na uvoz, taksa za mletje in na klanje, kakor tudi davek na uvoz krmil itd. bodo služili za subvencije izvozu, kakor tudi za kritje izgub pri transportu in skladiščenju. Ta združenja morajo gotovljati tudi odkupne cene. Tak naj se z mehanizmom uvoza in izvoza vzdržuje ustrežajoči nivo notranjih cen.

Ti ukrepi so v zvezi z liberalizacijo zunanje trgovine, ki jo je Švedska podvzela kot članica Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje. Švedska je 1. julija 1955 liberalizirala 79.6% zasebnega uvoza kmetijskih pridelkov, kar predstavlja 56.7 odstotka skupnega uvoza hrane. Glavni pridelki, katerih uvoz ni liberaliziran, so: mleko in mlečni izdelki (razen sira), koruza in nekatera krmila, banane, jabolka in hruške ter posamezne vrste rib. M. H.

Podpiranje kmetijstva na Švedskem

Vzdrževanje cen

Švedska je edina zahodna država, v kateri se državno posredovanje v kmetijstvu ne omejuje samo na vzdrževanje cen kmetijskih pridelkov, temveč, v kateri država aktivno deluje v smeri doseganja čim bolj ugodne strukture posestev.

Na temelju raziskovanja rentabilnosti posameznih kategorij gospodarstev so prišli do sklepa, da omogočajo v švedskih razmerah šele gospodarstva od 20-30 hektarov ter višjih kategorij učinkovito zaposlitve delovne sile in dajo zadovoljive dohodke. Gospodarstva dveh do pet hektarov in od pet do deset hektarov so v letu 1951-1952 zagotovila samo 53 odstotkov oz. 59 odstotkov neto dohodka po delovni uri, ki ga dosežejo gospodarstva, ki merijo več kakor 50 hektarov. Proces mehanizacije kmetijstva je gornjo razliko še bolj povečal (od leta 1950 se je traktorski park povečal vsako leto za 15 odstotkov, tako da pride po en traktor na tri gospodarstva ali na 4 v kmetijstvu zaposlene ljudi).

S smotrom, da bi spremenili strukturo posestev, izvajajo politiko koncentracije malih gospodarstev v tistih področjih, kjer ta gospodarstva nimajo drugih virov za povečanje svojih dohodkov. Nositeljice take politike so »kmetijske uprave« v vsakem okraju, ki se med drugim ukvarjajo tudi z nakupom in prodajo večinoma majhnih posestev. Do leta 1955 so kupile okoli 6500 posestev, med njimi 400 takih, ki merijo le 2-10 hektarov. Ta akcija ima že vpliv na povprečno velikost gospodarstev, ki je porasla od 8.96 hektara v letu 1944 na 9.64 hektara v letu 1953. Potrebne kredite za te transakcije dajejo kreditne ustanove na temelju državnega jamstva za posojila novih lastnikov. Država podpira racionalizacijo dela v gospodarstvih do 20 hektarov delno z jamstvom za posojila, ki so bila sklenjena v ta namen, delno pa tudi s subvencijami.

Politika vzdrževanja cen ima za smoter, da zagotovi delovnim članom kmečke družine isto raven dohodkov, ki jo imajo delavci v kmečkih področjih. Določena politika cen je rezultat dogovarjanj med vlado in kmetijskimi organizacijami. Ti dogovori se vodijo na temelju poprejš sestavljenega proračuna švedskega kmetijstva, ki sloni na ocenah dohodkov in stroškov za naslednje leto ob normalnih vremenskih razmerah, stabilnih cenah, zakupnini in obrestih. Skupni proračun obsega na strani dohodkov skupno vrednost kmetijske proizvodnje, na strani stroškov pa izdatke za orodje, za kapitalne naložbe in za zakupnino, v katero so vračunane tudi zakupnine za kmetovalca in delovne člane njegove družine. Razmerje med dohodki in stroški izražajo z indeksom. Z ustrežajočimi ukrepi težijo za tem, da bi indeks vzdržali na isti višini, kakor je bil v osnovnem letu 1950-1951. Jeseni, ko so znani rezultati žetve, prekalkulirajo ponovno posamezne postavke proračuna in kolikor znašajo v katerikoli smeri razlike več kakor 4 odstotke, revidirajo cene ali pa revidirajo subvencije.

Sistem vzdrževanja cen ne bremeni državnega proračuna, temveč financirajo razne podvzete ukrepe z davki in takсами na kmetijske pridelke. Z jamčene cene veljajo samo za laneno seme, razen tega pa združenja pod nadzorstvom države jamčijo za cene sladkorne pese, krompirja za industrijsko predelavo, krušnega žita in oljnic. Za druge kmetijske pridelke veljajo samo direktivne povprečne cene, ki jih naj realizirajo trgovske organizacije med letom. Potemlakem se program vzdrževanja cen uresničuje:

a) z reguliranjem tržišča po trgovskih organizacijah, predvsem kmetijskih zadrugah, ki

so organizirane po posameznih vrstah pridelkov. Te organizacije zajemajo 90 odstotkov trgovine z mlekom, 75 odstotkov trgovine z mesom in jajci in 50 odstotkov trgovine s krušnim žitom;

b) z organizacijo združenj pod nadzorstvom države, ki so sestavljena iz kmetijskih zadrug, potrošniških zadrug in zasebnih veletrgovinskih podjetij, a se ukvarjajo z uvozom in izvozom pomembnejših kmetijskih pridelkov. Po stanju iz leta 1948 je 29 odstotkov skupnega uvoza hrane predmet državne trgovine, ki je obsegala sladkor, pšenico in riž, meso in klavno govedo, jajca, alkoholne pijače in tobak. Po prvem septembru 1956. leta bo država trgovina omejena na uvoz alkoholnih pijač in tobak;

c) s sistemom gibljivih davkov na uvoz (ali uvoznih subvencij) in izvoznih subvencij (ali z davkom na izvoz). Carine na kmetijske pridelke imajo pomen druge stopnje. Samo za sadje in vrtnine imajo carine zaščitni pomen in znašajo 15 odstotkov pri limonah, 11 odstotkov pri bananah, 20 odstotkov pri svežih jabolkih, 7 odstotkov pri svežem grozdju, 16 odstotkov pri hruškah, namiznem sadju, jagodah itd., 10 odstotkov pri orehih, 20 odstotkov pri svežih vrtninah in 7 odstotkov pri krompirju;

č) z državnimi subvencijami za nekatere pridelke, v prvi vrsti za mleko;

d) z dodatnimi subvencijami (ali s plačilom v gotovini), da bi nudili socialno pomoč gospodarstvom do 10 hektarov tako dolgo, dokler se ne spremeni planirana posestna struktura. Socialno pomoč nudijo na temelju njihove povprečne proizvodnje mleka v letih 1948-52.